

TOPAZ Bulletin #5

STŘÍPKY Z PROGRAMOVÉ KONFERENCE TOP 09

názory & vzdělávání

Vážení čtenáři,

TOPAZ k vám přichází již s pátým bulletinem v řadě. Ten poslední se zaměřoval na současné Rusko a aktuální dění ve světě nasvědčuje tomu, že v našem bulletinu nebylo toto téma naposled.

Předchozí bulletiny najdete zde: <https://top-az.eu/category/ke-stazeni/bulletin/>

Tentokrát vám přinášíme zkrácené verze dvou priorit TOP 09, které byly předneseny v předvečer volebního sněmu TOP 09 na programové konferenci pořádané naším institutem.

Jsme přesvědčeni, že se jedná o zásadní témata pro TOP 09 a že samotná konference byla přínosem pro delegáty letošního sněmu.

Upřímně je nám líto, že vzhledem k situaci se musela konference odehrát online formou. Tímto bychom chtěli poděkovat všem, kteří se na konferenci připojili a všem těm, kteří nám zaslali své reakce na ni.

Příspěvky od autorů **Heleny Langšádlové** a **Tomáše Tesaře** patří k zásadním dokumentům v rámci programových priorit TOP 09 v uvedených oblastech a jsme přesvědčeni, že jejich prezentace v tomto čísle bulletinu přispěje k další otevřené debatě o programových prioritách TOP 09. Téma zdravotnictví, které bylo také součástí programové konference, plánujeme zařadit samostatně v příštím čísle.

Marek Ženíšek

Výkonný ředitel, TOPAZ, z.s.

OBSAH

Helena Langšádlová

*Klíčové priority TOP 09 v oblasti
vědy, výzkumu a inovací*

Tomáš Tesař

*Klíčové priority TOP 09 v oblasti
životního prostředí*

Klíčové priority TOP 09 v oblasti vědy, výzkumu a inovací

Helena Langšádlová

Současné přelomové změny (digitální revoluce, klimatické změny, pandemie COVIDu atd.) je nutné vnímat jako příležitosti ke zvýšení konkurenceschopnosti a k dosažení vyšší kvality života.

Do budoucna je zapotřebí dosáhnout toho, aby domácí podniky v daleko větší míře rozvíjely své výzkumné a vývojové aktivity a svou konkurenceschopnost zakládaly nikoliv na levné pracovní síle, ale na uplatňování nových

poznatků a produkci s vyšší přidanou hodnotou, zejména v

oblasti perspektivních technologií, jako jsou informační a komunikační technologie

se specifickým důrazem na

umělou inteligenci, fotoniku a mikro/nanoelektroniku, biotechnologie, nanotechnologie a pokročilé materiály, kosmické technologie apod. (vynulování).

Hospodářství a společnost ČR jsou aktuálně zasaženy zejména covidovou krizí, která mění charakter fungování celé ekonomiky. Obecně změny jsou přirozeně spojeny s vědou, výzkumem a inovacemi a je více než záhodné to vnímat jako ojedinělou a neopakovatelnou příležitost pro celý obor VaVal s cílem zmírnit negativní dopady krize, podpořit transformaci ekonomiky a i nadále udržet konkurenceschopnost.

Helena Langšádlová

Ministryně vlády ČR pro vědu, výzkum a inovace;
členka výkonného výboru TOP 09, členka výkonné rady TOPAZ, a.z.

„Od okamžiku, kdy se dostal k moci, se Putin vymezuje vůči 90. letům minulého století.“

Nejen posilování obranyschopnosti a bezpečnosti, ale i schopnost rozvoje výzkumných aktivit a jejich implementace by mělo být realizováno na základě tzv. good practices a mezinárodní spolupráce s využitím přirozených platforem

Výstupy z výzkumu by měly společnosti sloužit jako seismograf budoucích společenských výzev a zároveň přinášet

návrhy řešení těchto výzev. Zvláštní důraz by měl být kladen na oblast obrany, bezpečnosti a aktuální hrozby (hybridní válka, klimatické změny, pandemie čínské chřipky).

TOP 09 změny

Posílíme zaměření na aktuální společenské výzvy jako digitální revoluci, klimatické změny, pandemii čínské chřipky atd. (oborového rozpočtování, zacílení finančních prostředků do těchto oborů, koordinace)

Debyrokratizujeme a zatraktivníme VaVal mladým lidem a umožníme zapojení vědcům s rodinami – vědce vnímáme jako elitu národa

Podpoříme obory s vysokým potenciálem tvorby přidané hodnoty, zvýšíme užitečnost výzkumu pro společnost a spojíme jej více s hospodářskou politikou ČR (inovace místo montoven)

Udržíme finanční prostředky do vědy, výzkumu a inovací (cca. 39 mld. ze státního rozpočtu) a motivujeme soukromý sektor ke zvýšení investic do výzkumu (cca. 75 mld.) = minimálně 2 % HDP

Posílíme spolupráci mezi výzkumnými institucemi a soukromým sektorem (např. duševní vlastnictví, daňové úlevy, dotační motivace)

Zvýšíme mezinárodní spolupráce s prioritními zeměmi (EU, Izrael, USA, Korea, Taiwan apod.) a podporu zapojení do komunitárních programů EU

Posílíme kvalitu a podporu excelentního výzkumu (Metodika M17+)

Nárůst počtu pracovníků ve výzkumu a vývoji se téměř zastavil. Na konci roku 2020 ve výzkumu a vývoji působilo 118 tisíc pracovníků, kteří se této činnosti věnovali na plný či částečný úvazek. Meziročně došlo k nárůstu pouze o 1 %. Necelých 30 % pracovníků výzkumu a vývoje u nás tvoří ženy. V rámci EU27 patříme dlouhodobě mezi státy s nejnižším podílem žen na pracovnících výzkumu a vývoje.

Stejně tak jako celá ČR tak i VaVal se potýká s přílišnou byrokratizací, absencí legislativního prostředí a neadekvátní digitalizací. Česká vědecká obec dosahuje významných výsledků i přesto, že bojuje s výše uvedenými faktory a dlouhodobě nemá dostatek nástrojů udržet mladé vědce. Současná elita národa vykazuje skvělé výsledky, o kterých národ není dostatečně informován, a budoucí elita národa utíká do zahraničí.

Je nutné vytvářet podmínky pro kombinaci výzkumné práce a rodičovství a pro uplatnění žen po mateřské a žen či mužů po rodičovské dovolené. (Stane se i součástí evaluačního kritéria hodnocení výzkumných organizací pro účely poskytování institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj.)

Chceme vytvořit prostředí pro růst motivace k výzkumné kariéře a její udržitelnost v ČR. Nastavení osobních rozvojových a kariérních plánů, rozvoj systémů dalšího vzdělávání a celoživotního učení. Rozvíjení potřebných dovedností a odborností v oblasti výzkumné i manažerské práce, týmové práce umožňující rozvinout a prohloubit kooperaci s dalšími aktéry v oblasti VaVal. Nastavení mzdových podmínek v rámci projektů dotačních nástrojů na základě tržních reálií; nikoliv podle třídníků napříč obory – což je klíčové pro udržení mladých výzkumníků, špičkových odborníků, mj. v oboru ICT.

Musí se zvýšit informovanost o úspěších českého VaVal, proaktivně prezentovat výsledky českých vědců a tím získat pozornost mladých vědců, budoucí elity národa (v součinnosti s implementací opatření vedoucí k větší atraktivitě oboru, byrokratizací a umožnění a posílení role aplikovaného výzkumu)

Aby bylo možné získávat a udržovat odborníky z ČR i ze zahraničí, je nutné vytvářet pro ně kvalitní podmínky.

Nástup nových technologií přináší výzvy pro právní i bezpečnostní praxi v podobě nových způsobů jejich využívání ke společensky nebezpečné činnosti. Lze sledovat trendy vedoucí k nárůstu rizik ze spektra hrozeb, spojeného s působením cizí moci (terorismus, špionáž, subverze, sabotáž) v různých kontextech, organizovaného zločinu nových (např. s využitím digitálních technologií) i klasických forem či násilné kriminality nebo rizika selhání nebezpečných nebo klíčových průmyslových provozů. Cestou systematického využívání i budování výzkumných kapacit lze získávat a efektivně rozvíjet inovativní znalosti, metody a technologie, které umožňují obrannému a bezpečnostnímu systému ČR a jeho zainteresovaným partnerům čelit současným i budoucím rizikům, která plynou měnící se realit bezpečnostního prostředí.

Schválená Národní RIS3 strategie 2021+ (NRIS3) předpokládá vznik tzv. RIS3 misí. Jedná se o priority NRIS3, které budou orientovány na řešení společenských výzev a budou svým nastavením odpovídat „mission-oriented innovation policy“, která je v současné době

trendem, jímž se ubírají politiky podpory výzkumu a inovací jak na úrovni EU, tak v mnohých dalších vyspělých zemích.

Kybernetická bezpečnost a obrana vůči tzv. hybridním hrozbám nabývá na významu v souvislosti se zvyšujícími se hrozbami v oblasti bezpečnosti a vyšším a více integrovaným zařazením těchto technologií do výrobních procesů.

Zřízení a realizace RIS3 misí ke společenské výzvě „Zvýšená bezpečnostní rizika a proměnlivost bezpečnostních hrozeb“ a k oblasti obrany (tématika hybridních hrozeb, obrana proti nepřátelským autoritářským režimům)

Vytvoření platformy pro dialog mezi aktéry obranného a bezpečnostního výzkumu a aplikační praxe.

Celkově je cílem prostřednictvím jednotlivých nástrojů VaVal je pomoci vytvořit odolnou společnost vůči novým hrozbám.

Podle European Innovation Scoreboard se Česko řadí do skupiny tzv. mírných inovátorů s inovačním výkonem dosahujícím zhruba 84 % průměru zemí EU. Nejlépe v něm Česko dopadlo v kategoriích jako inovace produktů nebo zaměstnanost v rychle rostoucích firmách, naopak slabé výsledky vykazovalo v indikátorech rizikového kapitálu, citovanosti vědeckých publikací a množství patentů. V oblasti inovací jsou silné zejména firmy se zahraničním kapitálem. Růst úspěšných českých firem je omezený.

I přes nárůst soukromých i veřejných výdajů na VaVal v posledních letech se stále poukazuje na nedostatečnou dlouhodobou spolupráci výzkumné a aplikační sféry ve srovnání s dalšími členskými státy EU.

Dlouhodobě sledujeme nízkou míru zájmu o komunitární programy, které poskytují zajímavé dotační příležitosti. Tyto programy jsou nejen v porovnání s národními operačními programy kompetitivnější, ale nabízí i větší škálu příležitostí pro rozvoj, inspiraci a spolupráci na evropské úrovni.

Je nutné zlepšit využívání poznatků veřejného výzkumu v podnikových inovacích prostřednictvím kolaborativního aplikovaného výzkumu, šíření a sdílení znalostí z výzkumných organizací a zlepšení činnosti center transferu technologií vytvořených ve veřejných výzkumných organizacích a také zvýšením motivace k přijímání inovací na straně podnikové sféry, a to především inovací vyšších řádů, navazujících na excelentní výzkum.

Dále je nutné zlepšit a uvést v život nástroj motivující ke zvýšenému zájmu o komunitární programy (zejména Horizont 2020, EIT) s cílem nejen připravit subjekty v oboru na očekávané snižování alokací v operačních programech, ale i zprostředkovat VaVal nové příležitosti dosud nevyužité na evropské úrovni (větší zapojování do konsorcií, zvýšení prestiže atd.

Musí se nastavit motivující podmínky pro vznik nových podniků založených na využívání znalostí, systémově podporovat vznik spin off a start up společností, které budou mít oporu v legislativním rámci.

Tématika VaVal je v současné době „decentralizovaně“ řešena na mnoha resortech (MPO, MŠMT, MŽP, MO, ...) a RVVI. Dále je řešena na úrovni agentur TAČR, GAČR.

Podpora plyne jak z národních prostředků, tak i evropských prostřednictvím operačních programů. Potenciální příjemci podpory mohou dále využít i komunitárních programů na evropské úrovni.

Předpokladem je, že RVVI by měla plnit roli metodického tělesa, který vnáší do systému vzájemnou spolupráci, efekt vzájemného se doplňování a efektivní podpory jednotlivých aktivit. Mělo by dojít k zacílení finanční podpory na základě prioritních oborů.

6

Musí být větší možnost navázat spolupráci se zahraničními partnery ve VaVal by měla být nedílnou součástí komplexní podpory. Prioritními zeměmi jsou Izrael, Korea, Taiwan, Německo a USA.

Z pozice předsedkyně Rady vlády pro VaVal je nutné koordinovat jednotlivá opatření resortů a agentur tak, aby v ČR byla posílena efektivita a zacílení podpory VaVal. Dojde k oborovému zacílení finančních prostředků.

Chceme iniciovat vznik pracovního orgánu Rady vlády, který bude složen ze zástupců jednotlivých zainteresovaných institucí a bude naplňovat v souladu s usneseními Rady vlády metodické řízení jednotlivých opatření včetně navržení legislativního rámce, který bude pozitivně motivovat jak jednotlivce, tak instituce nebo soukromé společnosti.

Klíčové priority TOP 09 v oblasti životního prostředí

Tomáš Tesař

Principem ochrany přírody je schopnost přizpůsobit své chování a přijmout odpovědnost za zachování a zlepšení kvality života příštích generací. Tento přístup k životu je tedy založen na konzervativních hodnotách.

Pro TOP 09 je ODPOVĚDNOST jednou ze základních hodnot, na kterých vznikla, a i proto ji má vtěleno do svého názvu.

Odpovědné chování v sobě zahrnuje nutnost předvídat, tedy přemýšlet o

důsledcích svého konání. O důsledcích nejenom pro sebe sama, své okolí, ale i o důsledcích přesahujících naši generaci. Jinak řečeno, o podmínkách, které přenecháme svým dětem. Říkáme tomu mezigenerační dědictví. Je to ochrana hodnot, jež nám předali naši předci a podle kterých žijeme. A i my jsme odpovědní za předání dál a to zahrnuje důsledky našeho konání, tedy i stav životního prostředí.

Příroda je náš životní zdroj. Voda, vzduch, potraviny, nerostné suroviny a tak dál, to všechno potřebujeme, abychom přežili.

Ochrana přírody v podání TOP 09 není založena na žádné sentimentalitě po divočině ani na ideovém fanatismu. Je založena na lásce a pravdě. Přijde vám to přestřelené? Mně ani ne, je založena na lásce k našim dětem, které zde budou žít po nás, a na poznané pravdě, že příroda nepotřebuje nás, ale my potřebujeme ji.

Schopnost regenerace přírody je obrovská, přesto v souvislosti s naší činností dramaticky klesá. Hospodářská reprodukční schopnost přírody není už jen tématem pro vědecké bádání a debaty, které reálná politika nikdy moc neposlouchala. Dnes už každý sedlák hospodařící na svém ví, že pouze zvyšováním spotřeby umělých hnojiv a herbicidů se nedá produkční schopnost půdy dlouho udržet. Intenzivní agroindustriální hospodaření decimuje opylovače, ničí potřebnou

Tomáš Tesař

Člen výkonného
výboru TOP 09,
expert strany na
životní prostředí

„Ochrana přírody v podání TOP 09 není založena na žádné sentimentalitě po divočině ani na ideovém fanatismu. Je založena na lásce a pravdě.“

mikrobiotu v půdě, eskaluje vodní a větrnou erozi. O tom, že pěstování lesních smrkových monokultur na stanovištích, kde v přirozené skladbě smrk není vůbec zastoupen, je jenom další extrém. Přírodovědecká pracoviště už desítky let varují, že tento způsob pěstování lesa je prostě neudržitelný a příroda si to opravdu nenechá líbit. Jak to dopadlo, vidíme po celé naší zemi.

Z výše uvedeného je jasné, proč je pro TOP 09 a její politický program ochrana přírody, ochrana našeho životního prostředí, našich životních zdrojů jedním z hlavních témat.

Realizace programu TOP 09 v oblasti ochrany přírody

nejenom cíle, které jsou viditelné okamžitě a které přinášejí okamžitý efekt. Odpovědná politika pracuje s horizontem desítek let. Platí to v ekonomice hospodaření, platí to ve školství, energetice a v neposlední řadě i v ochraně životního prostředí. Shrnuť do citátu „odpovědní sázejí stromy, v jejichž stínu si nestihnou pohovět“.

Reálná politika vlády musí, a to platí jistě ve všech oblastech, plnit

Pro základní úvahu, jak začít chránit naši přírodu, je potřeba uvést, že na více než polovině našeho území se zemědělsky hospodaří a na třetině jsou hospodářské lesy. To je obrovské území, na kterém má každá systémová změna v hospodaření velký dopad, a to jak negativní, tak samozřejmě i pozitivní.

Téma zadržování vody je dnes, kvůli několika suchým letům, velmi aktuální. Situace, kdy celé obce musí dovážet vodu, kdy v řekách mají vodohospodáři problém udržet minimální „hygienický“ průtok, byly a dále budou přibývat. Kdo ještě stále nevěří tomu, že trend sucha a přívalových srážek bude pokračovat, ať

se jde podívat třeba do Podkrkonoší, kam už dorazily kudlanky nábožné. Popravdě, pouze rybníky a zachytávání dešťové vody do nádrží to nevyřeší. Musí se změnit základní parametry samotného hospodaření. To neznamena, že se musíme vrátit k Přemyslu Oráčovi. Naopak, s dnešní technikou a znalostmi to nemusí být nic dramatického.

Zemědělství

Základní směr je jasný, musí dojít ke zmenšení osevních ploch. Zvýšení fragmentace zemědělské půdy s využitím krajinných prvků, ale i ploch ponechaných ladem na několik let. Je třeba výrazně redukovat používání herbicidů a snížit objem využívání umělých hnojiv a naopak zvýšit zapravování organické složky, přednostně živočišné, do půdy.

Nicméně, hlavním nástrojem státní politiky jsou v zemědělství jednoznačně dotace. Je dobré vědět, jak k dotacím v zemědělství vlastně došlo. Dotace do zemědělství vznikly jako nástroj pro zvýšení produkce a snížení ceny potravin. Jinými slovy, šlo o dotace na výši produkce. Jak vysoká byla produkce, tolik zemědělec dostal. V poválečné době to byl motivační nástroj, ale finálním výsledkem byla nadprodukce, která de facto sektor zemědělství, ale i státní kasy ničila. Došlo tedy k systémové změně a dotace se začaly přidělovat podle velikosti obhospodařované plochy. Bohužel to vedlo k tomu, co dnes vidíme – k upřednostnění intenzifikace výroby s tlakem na co nejmenší výrobní náklady z hektaru. Nadprodukce se nesnížila a na obrovských polích se neustále otáčí jen pár nejvýnosnějších plodin, tj. řepka, pšenice, kukuřice. Jaký dopad má tento způsob hospodaření na retenční schopnost krajiny, je dnes jasné. O erozi půdy, vlivu na opylovače a o dalších přírodních faktorech přímo ovlivňujících samotnou podstatu zemědělského hospodaření a kvalitu potravin nemluvě.

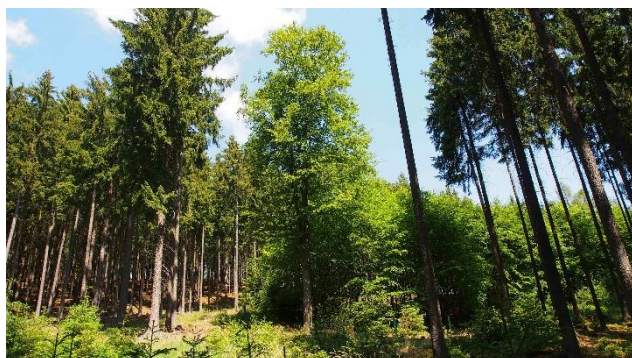
Východiskem podle TOP 09 je změna systému dotací.

Pro zjednodušení uvedu pouze samotný princip. Šetrnější zemědělské hospodaření bude znamenat zvýšení nákladů a v některých případech i snížení

hektarového výnosu plodiny. Jinými slovy, odpovědné hospodaření nemůže ekonomicky soupeřit s tím, které maximálně intenzifikuje hospodaření na úkor stavu půdy a její retenční schopnosti. Dotace tedy musí jít přesně na tento rozdíl. Tedy dotovat pouze šetrný způsob hospodaření, nikoliv plochu nebo produkci.

Lesnictví

Naše lesnictví má dlouhou historii, jeho hospodářské principy sahají k zákonům, které zavedla císařovna Marie Terezie v r. 1754. Les je běh na dlouhou trať a je dobré si uvědomit, že v našich lesích se „sklízí“ dominantně jednou za 60–80 let.

Máme tedy v našich lesích zhruba čtvrtou sklizeň. Tu aktuální nám připravil kůrovec. Lesníci už dnes vědí, že opakovaným odvážením dřevní hmoty z lesů velmi klesá produkční schopnost lesní půdy. Stromy nemají takové přírůstky, jaké zaznamenávali lesníci před 50 či 150

lety. Dalším problémem je výrazně klesající schopnost lesní půdy zadržovat vodu. I zde je nutné přistoupit ke změně hospodaření.

Změny, ke kterým musíme dnes přistoupit, jsou již i laické veřejnosti známe, postaral se o to kůrovec a katastrofální stav našich lesů. Je jasné, že musí dojít ke změně druhové skladby a pestrosti pěstovaných stromů. Nadále je neudržitelné pěstování smrků v polohách a na stanovištích, které jsou pro tento druh absolutně nepřirozené. Je potřeba změnit holosečný způsob těžby a upřednostnit výběrovou těžbu.

To, že v naší republice máme většinu lesů ve vlastnictví státu, je dáno naší historií. Také víme, že stát je objektivně vždy nejhorší hospodář. Je jedno, jestli vaří pivo, provozuje vlaky, nebo zásilkovou poštovní službu. I z tohoto pohledu je jasné, že „výroba“ dřeva státem nebude úplně ten nejefektivnější model. Stát za posledních vládnutí navíc začal výnosy státních lesů využívat k látání státního rozpočtu. Z vlastnictví státních lesů chceme udělat výhodu.

Připravíme změnu legislativy, která změní základní podmínky pro fungování LČR a Vojenských lesů.

Hlavním cílem hospodaření státních podniků nebude zisk, ale výrazné posílení mimoprodukčních vlastností lesa. Státní lesy přejdou do

kategorie lesů zvláštního určení. Je to podobné jako v zemědělství, přechod k šetrnějšímu a dlouhodobě udržitelnému způsobu hospodaření. Neznamena to, že se nebude les hospodářsky využívat. Z dlouhodobého hlediska tento přístup nabídne pro vitalitu našich lesů daleko lepší podmínky. Navíc v budoucnu bude výsledkem i kvalitnější dřevo. Stát půjde příkladem a jeho šetrnější způsob hospodaření umožní nastavit i v lesích soukromých hospodářů lepší ekonomické podmínky.

Chráněná území a druhová ochrana

Všichni dnes vidíme, že se do přírody vrací druhy, které zde nebyly desítky, možná stovky let. Není jednoduché se s tím vyrovnat. Hráže našich poldrů a nádrží nejsou

stavěny na akceschopnost bobra a chovatelé ovcí se musí vyrovnávat s přítomností vlka. I přes tuto mediálně skloňovanou problematiku je realita jiná. Naše krajina trpí výrazným úbytkem jednotlivých druhů a velkým oslabením jednotlivých populací. Nejsou tak viditelné jako vlk, ale možná o to důležitější. Mluvil jsem již o opylovačích, na kterých

je závislá zemědělská produkce. Populace ptáků, jeden z hlavních indikátorů stavu krajiny a přírody, je v porovnání s předchozími desetiletími v neustále se zhoršujícím stavu. Jejich počty i druhová pestrost poměrně dramaticky klesají. S tím souvisí i velký úbytek obojživelníků a hmyzu. Stejný stav je bohužel i u mnoha druhů rostlin.

Zvrátit tento trend by měla pomoci opatření uvedená v zemědělském a lesnickém hospodaření. Samotná územní ochrana, ať již ta velkoplošná na úrovni národních parků, nebo maloplošná na úrovni národních přírodních rezervací, nemůže zdaleka nahradit to, jak se chováme ve zbytku republiky.

Stojí za to si uvědomit, jak velkou část našeho území zabírají v porovnání s tím, na jak velké ploše hospodaříme. Celková plocha územní ochrany činí 1,5 % a z toho ta nejpřísněji chráněná část, tedy klidové zóny národních parků a národních přírodních rezervací, činí pouhého půl procenta. Hospodářsky tak využíváme 98,5 % území. Jsem přesvědčen, že naše země je natolik bohatá, že si může dovolit „nehospodařit“ na větší ploše. I proto navrhujeme zřízení dvou dalších národních parků, a sice Křivoklátska a soutoku Moravy a Dyje.

Stojí za připomenutí, že první národní parky, tedy části území ponechané přirozenému vývoji, byly založeny v USA již na konci 19. století. Republikánský prezident (konzervativec a generál □) Ulysses S. Grant podepsal v roce 1872 zákon o národních parcích a jako první obratem vyhlásil Yellowstoneý národní park.

Národní park nemůže nahradit to, jak se chováme ke zbytku země, není odpustkem za naše chování, je informací o tom, že si uvědomujeme, že tu nejsme sami, že dobře víme, jak jsme na přírodě závislí. Je to doklad vyspělosti a odpovědnosti naší společnosti. Národní parky také umožní široké veřejnosti poznat, jak takové území vlastně vypadá, jak se umí příroda sama a bez naší pomoci dostat zpět do rovnováhy.

Ochrana přírody je běh na dlouhou trať. TOP 09 od svého založení byla vždy v této problematice velmi silná. Jedná se o jednu z hlavních politických agend, které Karel Schwarzenberg s Mirkem Kalouskem vtiskli do jejích genů.

názory & vzdělávání